

El llac salat de Larnaca, amb l'Hala Sultan Tekké al fons.

La dolça terra de Xipre

Eusebi Ayensa

A Amaia, Gabriel, Silvia i Nikos

«I veus la llum del sol
tal com deien els antics»
(I. Seferis)

Dues sensacions ben diferents envaeixen el cor del viatger que posa el peu per primera vegada a l'illa de Xipre. D'una banda, la sensació que, tal com deia el poeta grec Iorgos Seferis, a Xipre el miracle –el miracle grec, evidentment– funciona encara. És cert, tot i les empremtes deixades al llarg dels segles per francesos, venecians, turcs i anglesos, com ara el costum tan anglosaxó de conduir per l'esquerra, hom té sovint la sensació que Xipre conserva encara viu, més que qualsevol altre racó de l'hel·lenisme, el seu heretatge clàssic. I no

ens referim només a les seves restes arqueològiques, com els esplèndids mosaics de Pafos o les antigues ciutats de Salamina i Éngomi, a la badia d'Ammókhostos, sinó també, i de manera molt especial, al seu bell parlar, que no sense una certa dosi d'imaginació –de la qual, per cert, no estem mancats els filòlegs clàssics–, ens recorda constantment la llengua d'Homer i de Sòfocles.

Una altra sensació, però, molt més tràgica aquest cop, acompanya també el viatger al llarg del seu periple per la terra de Xipre. Ens referim òbviament al drama d'una illa dividida arran de la invasió turca de 1974, que per la força de les armes va imposar –esperem que no definitivament– una situació que es troba a les antípodes dels ideals de democràcia i llibertat pels quals ha lluitat sempre el poble xipriota. Més de sis mil morts, un miler de desapareguts, dos-cents mil desplaçats i una tanca metàl·lica que, com una daga, travessa

l'illa d'oest a est són les darreres mostres del ridícul i criminal expansionisme militar turc, massa sovint consentit per les potències occidentals, que, es miri com es miri, mesura els límits de la nostra humanitat. Des d'aleshores alguns dels monuments més admirables de l'illa, com la ciutat grecoromana de Salamís, l'abadia gòtica de Bel-lapais, les ciutadelles franques de Sant Hilarió i Buffavent o el pintoresc port de Kerínia, han quedat vedats als ulls del món.

A les pàgines que segueixen farem un breu recorregut pels principals llocs de Xipre —de la Xipre lliure lògicament—, sense cap altre afany que el d'apropar una mica més al públic gironí l'experiència humana d'una illa sovint allunyada dels recorreguts turístics més típics.

Làrnaca

«Ver ací el llac.
Sense desitjos, sense somnis,
per a despertar els desitjos ocults
i renovar els antics somnis»

(Theodossis Nikolau, *Les meditacions de Llätzer*, V)

El llac salat de Làrnaca és la primera imatge que s'ofereix als ulls del viatger que arriba per aire a Xipre. Des de la finestreta de l'avió es pot veure com la ciutat de Làrnaca s'estén plàcidament al marge esquerre d'aquest llac que, amb les primeres pluges de tardor, serveix de residència hivernal a flamencs, ànecs i guatlles. A l'estiu, en canvi, sota unes temperatures que sovint sobrepassen els quaranta graus, s'asseca completament deixant al seu fons un llit de sal d'una claror enlluernadora. Segons una llegenda local, el llac va ser creat per sant Llätzer en arribar a Làrnaca després de la seva resurrecció. Enutjat davant de la negativa d'una dona a donar-li uns grans de raïm, va transformar la seva vinya en un immens llac salat. El taxista que ens porta a la ciutat, amb una innocència còmplice, ens assegura que la història és certa, ja que sota el llit salat s'han trobat llavors de raïm. A la cara nord del llac, i entre un flotó de palmeres que donen al lloc un aire oriental, s'alça l'Hala Sultan Tekké, un dels principals llocs sants dels musulmans, ja que és on es guarden les despulles d'Umm Haram, la tia de Mahoma, que va ser enterrada allí en morir de pas per Làrnaca l'any 647. Per convèncer els incrèduls, els musulmans asseguren

que una de les tres pedres que marquen l'emplaçament de la tomba restà suspesa en l'aire durant segles. Avui en dia, però, reposa fermament sobre les altres dues, formant una mena d'arc sobre la tomba sagrada. En qualsevol cas, per evitar les enutjoses comprovacions dels turistes, darrerament les pedres han estat cobertes per un gruixut cortinatge.

En deixar el Tekké agafem la carretera que bordeja el llac per visitar l'església de Sant Llätzer, al bell mig de la ciutat antiga. Es tracta d'una impressionant església de pedra, amb un campanar delicadament treballat, que va ser construïda cap a l'any 900 per l'emperador bizantí Lleó VI sobre el lloc on suposadament s'havia trobat la tomba de Llätzer. Reconstruïda de cap i de nou al segle XVII, avui en dia destaca pel seu esplèndid iconòstasi de fusta, ornat amb algunes de les icones més remarcables de Xipre. A nosaltres ens criden especialment l'atenció les de la vida de Llätzer, prop de la porta sud, amb el posat de sorpresa dels presents davant del miracle de la resurrecció. Sota l'iconòstasi, en una petita galeria subterrània, es troba el sarcòfag de marbre que suposadament hauria acollit el cos de Llätzer després de la seva segona i definitiva mort. La sobrietat del lloc, amb prou feines il·luminat per unes poques espelmes, contrasta amb la decoració barroca a què ens tenen acos-

tumats les esglésies bizantines, amb els encensers, les icones i l'ambó. Durant la nostra visita tenim la sort d'assistir a un bateig. Aleshores la llum dels canelobres, l'olor fragant de l'encens i l'aparició majestuosa del sacerdot, amb el ritme greu dels seus moviments, les seves esplendoroses vestidures i la seva càlida salmòdia, ens fa reviure per un moment tota la glòria de Bizanci.

En sortir de l'església les nostres passes es dirigeixen inevitablement cap al llarguíssim passeig marítim. De la seva antiga esplendor comercial només ha conservat un petit fort turc construït l'any 1625 per defensar la ciutat dels atacs dels pirates i que avui en dia contrasta inevitablement amb les botigues de records i els restaurants que fan les delícies dels nous invasors, les masses de turistes anglesos que sojornen Làrnaca durant els mesos d'estiu.

Nicòsia

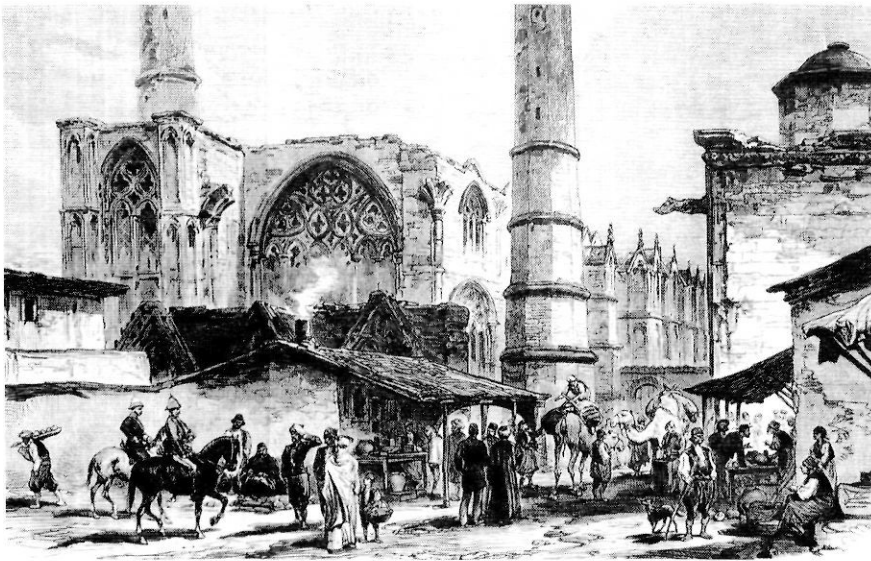
«...ara el meu únic consol
és Santa Maria del Mar prop de la meua casa,
recordant-me Santa Sofia de Nicòsia»

(M. Pieris, *Passeig per Barcelona*)

Passejant per la ciutat antiga de Nicòsia es fa difícil no recordar la figura certament tràgica d'Elionor d'Aragó, filla de l'infant Pere, comte de Ribagorça i de Prades, que l'any 1353 es va maridar amb el futur rei de Xipre Pere I de

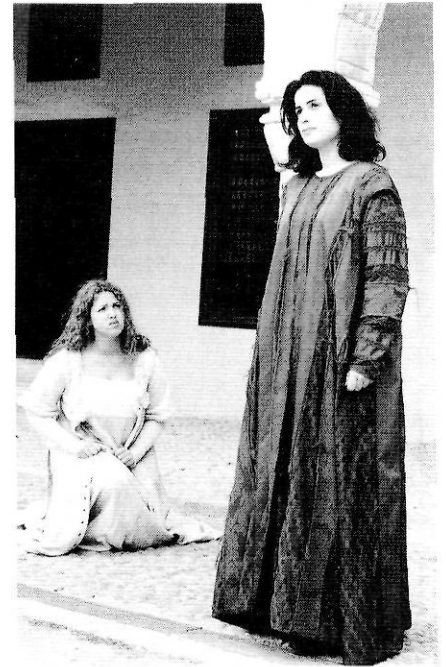
L'església de Sant Llätzer, al bell mig de la ciutat antiga de Làrnaca.

La catedral de Santa Sofia de Nicòsia, segons un gravat antic.

La conversa entre Elionor d'Aragó i Joana Laleman en l'obra de Leóndios Makheras, interpretada per alumnes de la Universitat de Xipre.

Lusignan. Aquesta reina, com ha escrit algun historiador, degué de ser una d'aquelles criatures que semblen haver estat creades per a portar la desgràcia a tots aquells que se li acosten. Orgullosa i autoritària, tenia la passió dels sentits i l'ànima irascible. Estimava el seu marit amb un d'aquells amors violents, egoistes, maldestres, cent vegades més perniciosos que l'odi. El cronista xipriota Leóndios Makheras, en la seva *Crònica de la dolça terra de Xipre*, explica com la reina, aprofitant una absència del seu marit, va ordinar una terrible venjança contra una de les amants del rei, Joana Laleman, prenys de vuit mesos. L'odi d'Elionor no té límits i, per bé que el rei s'enduu una camisa seva i es colga cada nit al llit amb ella, aquest delicat homenatge d'amor no la desarma. Joana Laleman, certament, acaba sofrint la salvatge rancúnia de la reina, la qual suprimeix l'infant i llença la mare a les masmorres del castell de Cerines, on la té empresonada prop d'un any. Finalment la força a prendre l'hàbit al monestir de Santa Clara de Nicòsia, fins que al cap de sis mesos l'oportuna arribada del rei l'en deslliura. Les malvestats de la reina, però, no acaben aquí. El seu marit, en tornar, pren venjança de tots els qui acusen Elionor d'un més que provat adulteri amb un noble de la cort. La tirania del rei es fa insuportable i la nit del 16 de gener de 1369 el príncep d'Antioquia, germà del rei, l'assassina, juntament amb altres conjurats, al seu propi llit. Des d'aquell moment Elionor

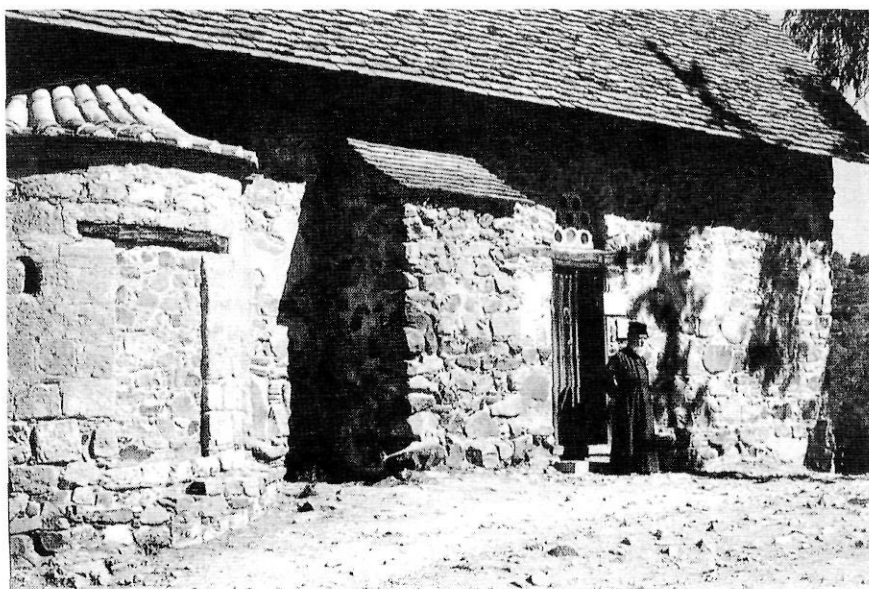
només pensa a venjar la seva mort. Sota la falsa notícia que uns mercenaris búlgars volen matar-lo, convida a palau el seu cunyat, Joan d'Antioquia, un dels assassins del seu marit, i, quan són a la mateixa sala del regicidi, Elionor, aixecant la tapa d'una plàtera on hi ha la camisa sangonant del difunt rei Pere, dona el senyal de mort contra el príncep, que cau assassinat sota el punyal de Francesc Satorra, escuder de la reina. Aquest fet, unit a l'enemistat amb el seu fill, Pere II, i la seva nora, Valentina Visconti, néta del duc de Milà, fa que la reina abandoni definitivament Xipre maleint tothom. Aquell mateix any Elionor, humiliada i vençuda, torna a Catalunya, on, sota la protecció dels reis del casal d'Aragó, viurà dedicada de forma gairebé exclusiva a obres de caritat fins al dia de la seva mort, ocorreguda el 26 de desembre de 1416.

Conta també la història que la reina va habitar una casa del carrer de Mercaders, enmig d'un dol absolut, prop de l'església de Santa Maria del Mar, que segurament, com escriu el poeta xipriota Mikhalis Pierís, degué recordar-li sovint l'església de Santa Sofia de Nicòsia. És realment sorprenent la semblança d'ambdues construccions. Encara avui en dia, tot i el seu evident estat d'abandó a la part de la ciutat ocupada per l'exèrcit turc i l'estranya sensació que produeixen a la vista els dos minarets afegits a la seva façana d'ençà de la seva transformació en mesquita l'any 1570, l'església

xipriota, per bé que de dimensions més reduïdes, segueix recordant de prop el temple barceloní.

Altres llocs de la capital ens evocuen també la tràgica història d'Elionor, com ara una part del palau reial, prop de l'anomenada Porta de Pafos, a l'extrem oest de la ciutat antiga. Avui en dia aquestes dependències reials, testimonis segurament de no poques intrigues i traïcions, han estat habilitades per a un fi més noble i alberguen un palau de congressos.

A banda d'aquests dos monuments, la ciutat antiga de Nicòsia, envoltada tota ella per una ampla muralla d'època veneciana, constitueix un autèntic mosaic a l'aire lliure de la història de l'illa. Pels seus intrincats carrerons es barregen, sense solució de continuïtat, les construccions franques, venecianes i turques. Així, no és difícil trobar al costat d'una casa turca, amb la seva típica balconada de fusta, un mur d'origen venecià evident —a jutjar pel lleó de sant Marc esculpit sobre la pedra— presidint ara l'entrada d'una casa colonial anglesa. I enmig d'aquesta curiosa amalgama d'èpoques i d'estils les típiques esglésies bizantines, com la de Faneromeni, la de Tripoti o la de Sant Antoni, amb els seus frescos i les seves cúpules de teula. Un edifici, però, crida la nostra atenció de manera especial. Es tracta d'una esplèndida casa pairal, amb una barreja molt ben aconseguida d'elements arquitectònics francs i venecians, que es troba a la mateixa línia de

L'ermita d'Assinu, bastida al segle XI en un dels contraforts del Tróodos.

La cascada de Caledònia, al massís del Tróodos.

demarcació de la ciutat turca, a pocs metres de la seu arquebisbal i de la porta de Famagusta. Recentment restaurada, ha estat adquirida per la Universitat de Xipre, que l'ha habilitada com a centre cultural. En arribar-hi ens trobem amb l'agradable sorpresa que uns alumnes de la Universitat estan assajant una versió teatral de les pàgines que Leóndios Makheras dedica a la turbulenta vida d'Elionor d'Aragó. Sort almenys que per no ferir el nostre orgull patri el director de l'obra, el professor i poeta Mikhalis Pieris, ens confessa que ha escollit per al paper d'Elionor l'artista més bonica de la companyia!

Fora de la ciutat antiga, Nicòsia s'estén de manera imparable cap al sud. Es tracta d'una ciutat moderna i desenvolupada, que contrasta inevitablement amb la zona nord ocupada pels turcs, d'una grisor malaltissa.

Tróodos

«Els rossinyols no et deixen dormir a Platres.
Rossinyol vergonyós,
enmig del respirar de les fulles,
tu que regales la fresca musical del bosc
als cossos separats i a les ànimes
d'aquells que saben que no tornaran»

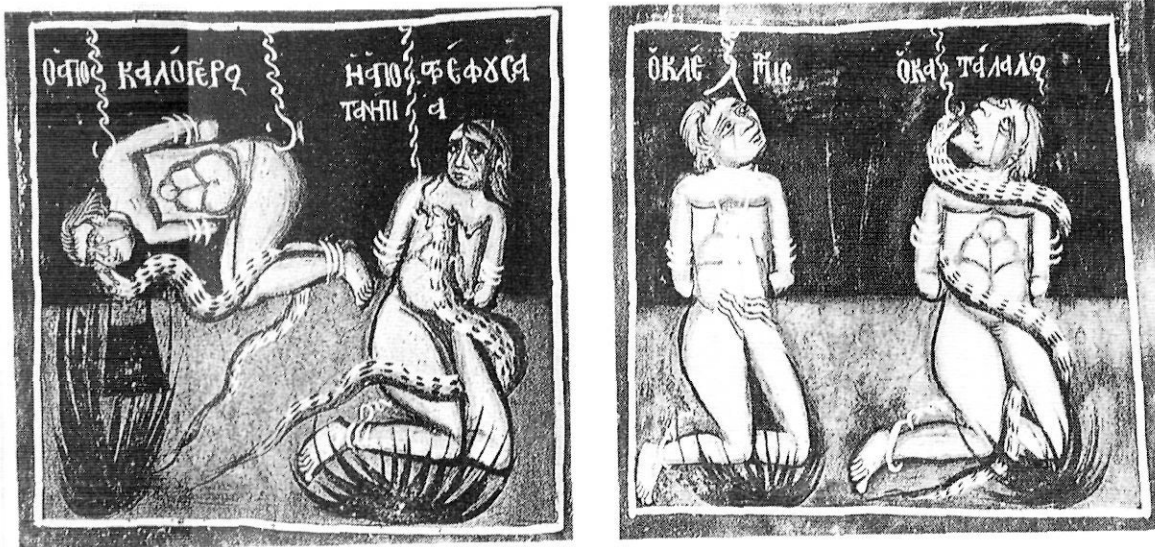
(I. Seferis, Elena)

Dins encara de la regió de Nicòsia s'alça el massís del Tróodos, dominat pel mont Olimp —d'inevitables reminiscències clàssiques—, que amb els seus 2.100 metres constitueix el cim més alt de l'illa.

Per bé que al seu principal nucli urbà, l'estació de Platres, els cants dels rossinyols han estat substituïts darrerament pels clàxons dels cotxes i els crits dels venedors de records, la veritat és que la serralada del Tróodos segueix conservant llocs d'una bellesa excepcional. Estació d'esquí a l'hivern, a l'estiu es converteix en un recer de pau i de frescor per a tots aquells que, com nosaltres, fugen de la calor humida i sufocant de les principals ciutats de l'illa.

Pels viaranys que travessen la regió del Tróodos es pot gaudir d'una extraordinària vista panoràmica de Xipre i no és estrany que en dies clars es pugui arribar a albirar a l'horitzó la silueta del port de Lemessos, a la costa sud de l'illa. Pels amants de la botànica el Tróodos ofereix una varietat d'arbres i de plantes realment notable i no és difícil veure com al peu dels pins negres, els roures o les pruneres salvatges creixen esponeroses, fins i tot en ple estiu, la noguerola, l'arboç i la mareselva. Dos llocs del Tróodos són especialment perseguits per les càmeres dels turistes, la cascada de Caledònia, d'uns quinze metres d'alçada, que forma en un dels seus desnivells el Krios Potamós, un dels pocs rius que poden anomenar-se així a Xipre, i la famosa vall dels cedres, un autèntic paradís natural que amb els seus més de cent mil cedres d'olor penetrant ens recorda el mar d'oliveres que s'estén als peus mateixos de la roca sagrada de Delfos.

A més, però, d'una naturalesa exuberant, el Tróodos té algunes de les millors esglésies de Xipre. La més famosa és, sens dubte, el monestir de Kikko, fundat per l'emperador bizantí Alexis Comnè (1080-1118), el qual, a més, impressionat per la pietat d'un eremita que vivia en l'espessor del bosc, li va fer present d'una icona de la Mare de Déu atribuïda a sant Il·luc. Des d'aquell moment reis i prínceps ortodoxos, tsars de Rússia i prelats orientals van omplir el monestir de donacions fins a convertir-lo en un dels més rics del món ortodox. Incendiat, però, diverses vegades, les seves pintures al fresc són relativament modernes. Molt més espectaculars, en canvi, són els frescos de les petites ermites d'Assinu, Araku, Stavros tu Aismati i Àios Nikólaos tis Steguis, prop del petit poble de Kakopetrià, el qual, tot i la invasió turística, ha sabut conservar fins avui en dia la seva arquitectura tradicional. Després de confortar el nostre estómac amb unes truites de riu boníssimes —una de les poques treves que dona a la carn la cuina xipriota—, cultivem l'esperit amb la contemplació d'aquells esplèndids frescos. En mirar-los ens vénen a la memòria unes paraules de l'escriptor cretenc Pandelis Prevelakis, quan en un passatge de *La crònica d'una ciutat* afirma que per a la mentalitat ortodoxa pintar una església, fins i tot només una icona, és un art sagrat. L'hagiògraf —diu Prevelakis— no es diferencia en res del monjo i tal com aquest s'agenolla

Frescos dels condemnats, a l'església d'Assimu.

per a fer la seva pregària a Déu així mateix aquell s'asseu en un tamboret i pren els pinzells per pintar. El seu treball és igualment una oració, només que en lloc de murmurar paraules les pinta. Per pintar una icona, doncs, l'hagiògraf ha de tenir un cor pur, una llengua lliure d'obsenitats, unes mans netes i un cos cast. Quina diferència amb l'artista modern, per al qual la fama —una fama fàcil i ràpida— és sovint la raó principal del seu art! Ací la imatge és vista com un do de Déu i el pintor com l'instrument del seu alè. Per això l'hagiògraf no signa mai la icona ni es vanta tampoc d'una glòria que no li pertany. Com a única excepció pot afegir humilment el seu nom en algun racó, no pas com a senyal de glòria davant del món sinó com a súplica als peus del Senyor. El concepte d'originalitat és també ben diferent. En el món ortodox la decoració d'una església —i les que estem contemplant en són un viu exemple— segueix sempre un pla fix i preconcebut. Al bell mig de la cúpula es representa tothora el pantocràtor de cintura cap amunt, amb l'evangeli tancat sobre el palmell de la mà, i entre una i altra finestra, de cos sencer, els profetes i els apòstols. A l'absis es pinta la Mare de Déu amb l'Infant, a la part inferior dels murs els sants, posats en ordre, i damunt seu les dotze festivitats: l'Anunciació, el Naixement, la Presentació, el Baptisme, la Transfiguració... En el mur de ponent, damunt la porta, es representa el Judici Final i a

l'exonàrtex, la vida de la Mare de Déu. Davant d'aquest ordre tan estricte, l'hagiògraf sovint només es pot esplaiar en el rostre de les imatges, en la plasmació del qual, això sí, fa gala del seu millor art. En aquest sentit els frescos de l'ermita d'Araku són els més aconseguits. A nosaltres ens commou especialment el posat greu de la Mare de Déu amb l'Infant en braços, que sembla presagiar el terrible destí que espera al nounat. Així mateix, la inquietud i la profunda tristor que es llegeix en el rostre dels assistents a la dormició de la Verge se'ns afigura com un ressò tràgic del sentiment que devia dominar el cor dels xipriotes que en aquells mateixos anys, després de més de catorze segles de gloriós hel·lenisme, queien sota el domini dels prínceps francs de la casa dels Lusignan.

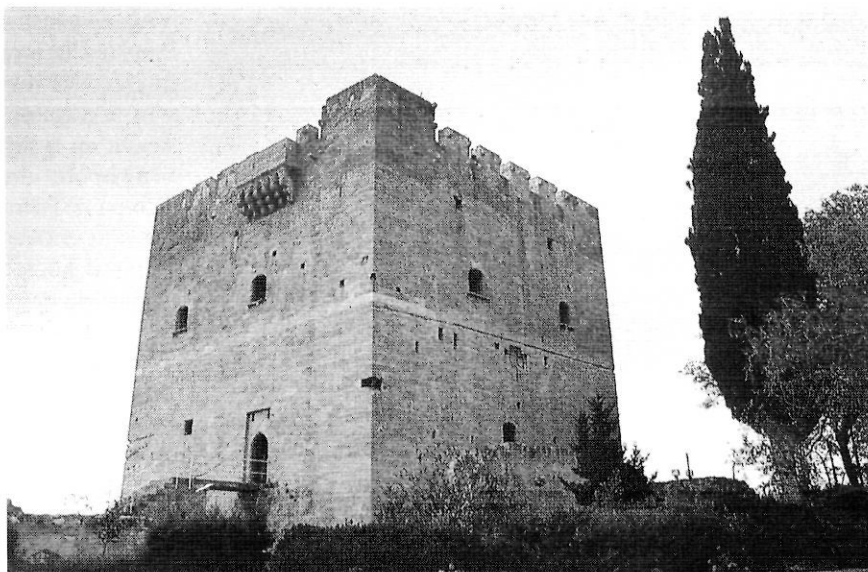
Lemessós

«Des de dalt veig la ciutat on he crescut.
Uns llums malaltissos em porten cap a la seva abraçada fatal.
M'esguarda una prostituta que vaga enmig de la nit,
mig ofegada sota unes robes cares i extravagants.
Aquesta és la ciutat que un dia vaig estimar,
una ciutat ara estranya, falsa, una ciutat venuda»
(M. Pieris, *Cap a Lemessós*)

La ciutat de Lemessós, prop del cap de Gata, a la costa sud de l'illa, és certament la ciutat menys grega de Xipre. I no és que estigui mancada d'una història gloriosa, escollida com va ser per

Ricard Cor de Lleó per a celebrar les seves esposalles amb Berengària de Navarra, ni tampoc que no tingui dins de la seva ciutat antiga monuments memorables, com el castell del segle XIV, una de les construccions més remarcables de l'època dels Lusignan. No, no és res d'això, sinó que el seu ràpid creixement després de la invasió turca del nord de Xipre i la seva desafortunada explotació turística han fet que el nom de La petita París amb què se la coneixia a principi de segle, en honor a la seva delicada arquitectura i la seva selecta vida nocturna, se'ns reveli ara com un miratge. Lemessós, però, és un excel·lent camp d'operacions per a visitar alguns dels monuments més famosos de l'illa, com el castell de Colossi, el monestir de Sant Nicolau dels Gats i, sobretot, l'antiga ciutat de Cúrión.

Començant per aquesta darrera, val a dir que la seva història sembla remuntar-se a la guerra de Troia per tal com, segons Homer, va ser fundada per uns soldats d'Argos de retorn de l'expedició contra aquesta ciutat. La majoria de les restes, però, són d'època romana, quan Cúrión va conèixer els seus anys de màxima esplendor. Per damunt de totes elles destaca el teatre, amb cabuda per a unes 3.500 persones i una vista impressionant sobre la immensa plana que s'estén fins al mar. Emprat originalment com a teatre i ampliat pels romans per a celebrar-hi combats de feres, actualment dona acollida a festivals musicals i representacions de

El castell de Colossi,
prop de Lemessós.

El temple d'Apol·lo Hylates,
a la ciutat antiga de Círiion.

tragèdia antiga. Al seu voltant es troben les restes d'algunes vil·les romanes, ornades totes elles amb bells mosaics, com el dels gladiadors o el de la trobada d'Aquil·les i Ulisses al palau de Liomedes. Els seus vius colors, que semblen desafiar el sol que hi cau a plom a l'estiu, donen una mica de tonalitat a la blancor obsessiva de les pedres. I entre aquestes cases, com si s'alçés victoriosa damunt de tant de paganisme, una basílica paleocristiana del segle V, que segurament va fer les funcions de catedral dels primers bisbes de Círiion. A uns dos quilòmetres escassos a l'oest, i envoltat d'uns jardins que sempre fan de bon trobar en ple estiu xipriota, s'alcen les restes del temple d'Apol·lo Hylates –«Protector dels boscos»–, que amb les seves columnes reflectint-se en el blau intens del mar ens evoca el seu paral·lel grec, el temple de Súnion, a la badia del golf Sarònic.

De retorn cap a Lemessós ens aturem un moment al castell de Colossi, construït pels cavallers de Sant Joan a principi del segle XIII. Tot i que de dimensions reduïdes, aquest fort, amb el seu pont llevadís i els seus murs de més de tres metres de gruix, ens recorda un castell de conte de fades. Tret d'un fresc que representa la crucifixió, ornat amb les armes de Luois de Magnat, comandant de l'Ordre que va fer reconstruir el castell al segle XV, totes les dependències són d'una austeritat extrema. Des de la terrassa es pot gaudir d'una vista esplèndida de la contra-

da, tota ella encatificada de vinyes. Va ser precisament dels raïms d'aquelles vinyes que els cavallers de Sant Joan van destil·lar el famós vi de la Comandaria, conegut avui arreu del món i que ja aleshores va tenir l'honor de desplaçar els delicats bordeus de la cort dels Plantagenets.

No volem deixar la regió de Lemessós sense visitar el monestir de Sant Nicolau dels Gats, a la península d'Acrotiri, fundat l'any 325 per uns monjos enviats a Xipre per Constantí el Gran. Una ullada a la guia ens assabenta que el monestir està en un estat de conservació deplorable, però tant se val, perquè no és pas l'interès arqueològic, sinó la veu suggeridora del mite la que ens mena fins als seus murs. Certament, com recorda el poeta grec Iorgos Seferis en el poema *Els gats de Sant Nicolau*, fa segles es va viure a Xipre una gran sequera –quaranta anys sense ploure– que va convertir l'illa en un desert. La gent moria i en lloc seu només naixien serps, unes serps gruixudes com la cama d'un home i verinoses. Els monjos de Sant Basili, que aleshores regentaven el monestir de Sant Nicolau, no podien treballar els camps ni portar a pasturar els seus ramats. Els gats que criaven, però, els van salvar. Cada matinada sonava la campana i els gats sortien a lluitar fins a l'hora de sopar, que tornaven al monestir per reprendre la lluita en plena nit. Era un prodigi veure'ls, un coix, l'altre cec, l'altre sense musell o sense orelles, el de

més enllà amb la pell esquinçada. Van passar els dies, els mesos, els anys i els gats, ferotgement obstinats i cada cop més ferits, van exterminar les serps, però al final van morir també ells, incapaços de suportar tant de verí. Com un vaixell enfonsat, no van deixar en l'escuma ni un miol, ni un repic de campana. Són també els nostres –conclou tràgicament Seferis– segles de verí, generacions de verí.

Pafos

«Cantaré la bella Afrodita d'àuria corona,
la deessa venerable que té per estatge tots els
merlets de Xipre,
l'illa marina on la va dur la ratxa hum, la del
Zèfir
que bufa, per les ones de la mar brogidora,
damunt l'escuma suau.»

(*Himne homèric a Afrodita*)

En el trajecte de Lemessós a Pafos el viatger té la sensació d'endinsar-se, si més no en la seva imaginació, en el món de la sensualitat. El primer testimoni que ens indica que ens apropem als dominis de la deessa de l'amor és el lloc conegut com a «Petra tu Romiú» («La Pedra del Grec»), un impressionant escull davant del mar –record de la pedra llançada per l'heroi medieval Digenís Akritas als pirates sarraïns que amenaçaven l'illa–, que avui en dia marca el lloc del mar on suposadament hauria nascut Afrodita, la deessa d'àuria corona, en paraules d'Homer. L'indret, tot i la seva simplicitat, posseeix

aquell encant que només tenen els paratges immortalitzats pel mite i les seves aigües d'un blau intens, dolçament pentinades pel zèfir, conviden a prendre un bany.

A pocs quilòmetres del bressol d'Afrodita trobem el seu santuari, del qual avui en dia amb prou feines queden les bases d'unes columnes i uns

mosaics d'època romana. Amb tot, no ens costa d'imaginar-nos-el flairós d'encens el dia de la festa anual de la deessa, quan les processons de pelegrins, amb corones de murtra cenyides al front, recorrien els catorze quilòmetres que unien el santuari amb la ciutat de Pafos. Tal com indiquen alguns autors antics, en entrar al temple els fidels rebien de mans dels sacerdots un fal·lus de ceràmica, símbol de fecunditat, i uns grans de sal, en record de l'origen marí d'Afrodita. L'historiador Heròdot, amb la seva facúndia habitual, no s'està d'afegir que una tradició local obligava totes les noies de Pafos a passar una temporada en el santuari d'Afrodita fins que algun visitant, llançant una moneda als seus peus i exclamant: «Jo invoco en tu la deessa», reclamava els seus favors. Les noies boniques, afegeix el burleta d'Heròdot, tornaven aviat a casa seva, mentre que les més lletges podien romandre fins a tres o quatre anys en el temple.

Enfilem de bell nou la carretera cap a Pafos per contemplar els esplèndids mosaics d'època romana que han donat a aquesta ciutat fama mundial. Els més coneguts són els de l'anomenada Casa de Dionís, en honor al déu del vi que en molts d'ells comparteix protagonisme amb la deessa de l'amor. Els temes d'aquests mosaics marquen d'alguna manera el contrapunt als rituals orgiàstics dels

Mosaic de Píram i Tisbe, a l'anomenada casa de Dionís.

quals encara ens parlen les pedres del santuari d'Afrodita i en la seva major part ens allixonen sobre el perill de l'amor i del vi quan s'excedeixen els límits de la justa mesura. Ja només a l'entrada ens dona la benvinguda un esplèndid Narcís, emmirallant-se a les aigües del riu, enamorat de la seva pròpia imatge. Més enllà trobem una representació impressionant de Ganimedes, el jove pastor de Troia que un dia va ser raptat per Zeus-àliga, captivat

oposició dels seus pares. Tal com explica Ovidi, un dia Tisbe, en acudir a la cita convinguda, va fugir espantada davant la presència d'una lleona, tot perdent el seu vel en la cursa. Píram, en arribar i veure el vel de la seva estimada esquinçat per la lleona, va creure que Tisbe havia mort i es llevà la vida. Tisbe, per la seva banda, tornà al lloc de la cita i en veure mort Píram es suïcidà amb la seva pròpia espasa. Els seus pares finalment cediren al seu amor i guardaren les cendres de la infortunada parella en una mateixa urna...

Pantocràtor de l'església d'Àios Neófitos (Pafos).

Abans de deixar Pafos no ens podem resistir a fer una volta pel port, dominat pel castell franc, autèntic símbol de la ciutat. Tot i l'especulació immobiliària i el turisme, el port no ha perdut el seu encant, especialment a l'hora del capvespre. Les barques de pesca tradicionals comparteixen ara espai amb els moderns iots i per tot arreu les imatges de turistes despitregades que omplen els expositors de postals de les botigues de records ens recorden que la sensualitat no és pas cosa del passat. Sort que a pocs quilòmetres de Pafos el monestir d'Àios Neófitos, amb els extraordinaris frescos pintats en el segle XII per aquest sant i els seus deixebles, ve a posar un punt de seny enmig de tanta disbauxa!

Eusebi Ayensa
és professor de grec.